

Rapport

Projectnummer: 366268
Referentienummer: SWNL
Datum 02-05-2019

Verkennd natuuronderzoek Windturbines Damen Vlissingen-Oost

Oriënterend onderzoek in het kader van de wet- en regelgeving voor natuur

Definitief

Opdrachtgever:
Damen Koninklijke Schelde Groep B.V.

Verantwoording

Titel	Verkennd natuuronderzoek Windturbines Damen Vlissingen-Oost
Subtitel	Oriënterend onderzoek in het kader van de wet- en regelgeving voor natuur
Projectnummer	366268
Referentienummer	Referentienummer
Revisie	D.01
Datum	02-05-2019
Auteur(s)	John van Vliet
E-mailadres	john.vanvliet@sweco.nl
Gecontroleerd door	René van Dijk
Paraaf gecontroleerd	
Goedgekeurd door	Maarten Mouissie
Paraaf goedgekeurd	

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Kader van het onderzoek.....	4
1.3	Ligging plangebied en voorgenomen activiteiten	5
1.3.1	Ligging projectlocatie	5
1.1.1	Projectbeschrijving	5
2	Wet natuurbescherming: Natura 2000-gebieden.....	6
2.1	Toetsingskader	6
2.2	Inventarisatie	7
2.3	Analyse van de mogelijke effecten	9
3	Wet natuurbescherming: soortenbescherming.....	15
3.1	Toetsingskader	15
3.2	Methode	16
3.3	Voorkomende ecotopen	17
3.4	Beschermde soorten.....	18
4	Natuurbeleidskaders	23
4.1	Toetsingskader	23
5	Conclusies	25
5.1	Wet natuurbescherming.....	25
5.1.1	Wet natuurbescherming: onderdeel Natura 2000-gebieden	25
5.1.2	Wet natuurbescherming: onderdeel soortenbescherming.....	26
5.2	Natuurbeleidskaders	27
5.3	Eindconclusie	27

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Damen Koninklijke Schelde Groep B.V. is voornemens om op haar terrein, de scheepswerf bij Ritthem, twee windturbines te realiseren. De locatie van dit terrein ligt langs de Westerschelde te Vlissingen-Oost, aan de Ritthemsestraat. Omdat het twee windturbines betreft (en onder de 15 MW blijft) wordt geen MER-proces doorlopen, maar er is wel sprake van een Wijzigingsplan. Het bestemmingsplan Sloegebied (in procedure) maakt het plaatsen van windturbines in het havengebied mogelijk. 'De bouw van windturbines in het Sloegebied leidt niet tot significant negatieve effecten op beschermde soorten of natuurgebieden' aldus de voor het bestemmingsplan uitgevoerde planMER. Omdat het voornemen gevolgen kan hebben voor beschermde planten, dieren en gebieden, is het niettemin noodzakelijk om de eventuele effecten van het voornemen op natuurwaarden op voorhand in beeld te brengen. Damen Koninklijke Schelde Groep B.V. heeft Sweco Nederland BV gevraagd om het plaatsen en gebruiken van de windturbines te toetsen aan de actuele wet- en regelgeving voor natuur. Dit doen wij aan de hand van een verkennend natuuronderzoek, bestaande uit een bureaustudie, een oriënterend veldbezoek en een aanvullend onderzoek naar het voorkomen van broedvogels en vleermuizen.

Mogelijke effecten kunnen hier betrekking hebben op de kwalificerende habitattypen en soorten van het Natura 2000-gebied waaraan de scheepswerf grenst: 'Westerschelde & Saeftinghe'. Daarnaast zijn mogelijk vertegenwoordigers van beschermde (al dan niet vrijgestelde) soorten, beschermd conform art. 3.5 en 3.10 van de Wet Natuurbescherming aanwezig of te verwachten. Gezien de aard van het project en de ligging van het plangebied gaat het hier met name om soorten die broeden en foerageren in buitendijkse slikken en schorren.

Deze rapportage begint met een korte beschrijving van de ligging van het plangebied en de voorgenomen werkzaamheden. In de daaropvolgende hoofdstukken worden de mogelijke effecten aan de hand van de onderdelen van het relevante beleidskader beoordeeld. De rapportage sluit af met enkele conclusies en wordt aangevuld met aanbevelingen met betrekking tot de eventueel te nemen vervolgstappen,

1.2 Kader van het onderzoek

Sweco Nederland B.V. heeft het voornemen op verzoek van de provincie aan de volgende wettelijke kaders en beleidsdocumenten getoetst:

- Wet natuurbescherming:
 - Natura 2000-gebieden ('Voortoets');
 - Soortenbescherming ('quickscan');
- Natuurnetwerk Nederland (NNN) en beschermde gebieden buiten het NNN, zoals weidevogelleefgebieden, akkervogelgebieden en ganzenfoerageergebieden indien van toepassing

Het verkennend onderzoek richt zich op het verkrijgen van een eerste inzicht in de mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden in en om het plangebied. Aansluitend onderzoeken wij de mogelijke vervolgstappen die genomen moeten worden met betrekking

tot soortgerichte inventarisaties, nader effectonderzoek en nadere procedures. Het verkennend onderzoek is de eerste stap in de procedure. Afhankelijk van het resultaat moeten eventueel enkele vervolgstappen worden doorgelopen.

1.3 Ligging plangebied en voorgenomen activiteiten

1.3.1 Ligging projectlocatie

De globale ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1.1. Het terrein van de scheepswerf ligt aan de Westerschelde bij Ritthem aan de westzijde van het havengebied Vlissingen-Oost.

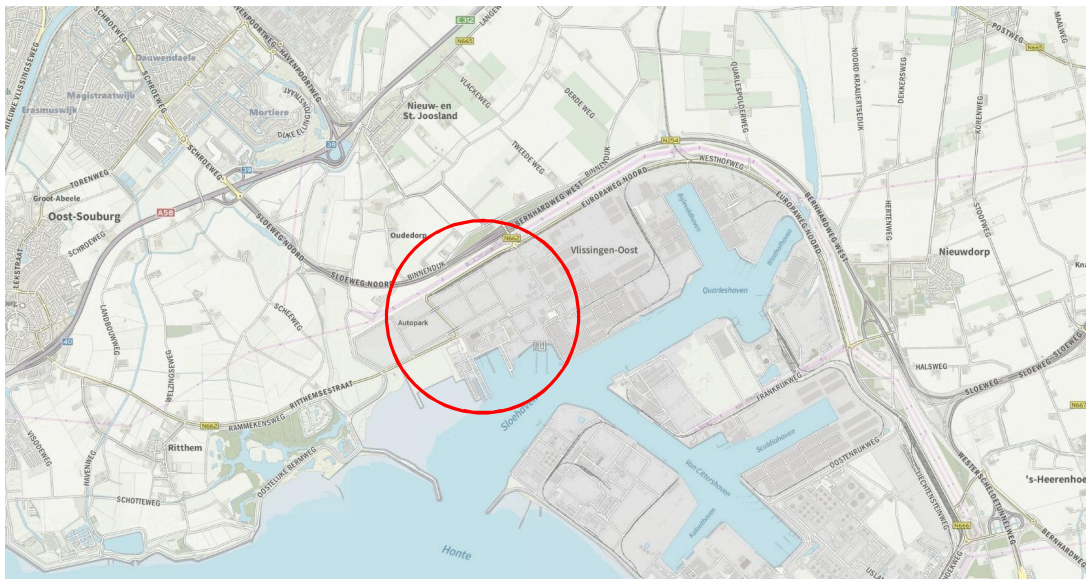

Fig. 1.1 Overzicht globale ligging plangebied

1.1.1 Projectbeschrijving

Het voornemen is om twee windturbines minder dan 15 MW te bouwen. De twee locaties op de werf waar de bouw van de windturbines gepland is zijn aangegeven op de kaart in figuur 1.3

Figuur 1.3 Overzicht locaties windturbines inclusief de opstelplaatsen voor de bouwkraan

De beoogde windturbines kennen de volgende bandbreedte aan afmetingen:

- Ø Ashoogte: minimaal 85 meter, maximaal 100 meter;
- Ø Rotordiameter: minimaal 100 meter, maximaal 130 meter;
- Ø Tiphoogte: minimaal 135 meter, maximaal 150 meter.

Op basis van deze afmetingen kennen de windturbines een maximale tiplaaagte van 20 meter.

Voor het uitvoeren van de werkzaamheden worden de hiervoor gebruikelijke middelen ingezet, te weten lasapparaten, kranen en transportmiddelen. De voorgenomen start van de werkzaamheden is gepland op 1 oktober 2020. De werkzaamheden worden overdag uitgevoerd en duren naar verwachting twee maanden.

2 Wet natuurbescherming: Natura 2000-gebieden

2.1 Toetsingskader

De Wet natuurbescherming heeft als doel het beschermen van Natura 2000-gebieden (Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) in Nederland. Projecten of handelingen die negatieve effecten op de doelstellingen van deze beschermde gebieden kunnen hebben, zijn in beginsel niet toegestaan. In dit kader is ook toetsing nodig van effecten in het kader van de externe werking van toepassing. Bij de toetsing aan effecten kunnen de volgende procedurevarianten van toepassing zijn:

- geen nader onderzoek noodzakelijk: effecten kunnen op voorhand worden uitgesloten (er zijn geen Natura 2000-gebieden in de omgeving aanwezig);
- voortoets: effecten kunnen niet op voorhand worden uitgesloten;
- verslechteringstoets: effecten kunnen op basis van de Voortoets niet worden uitgesloten, significantie hiervan wel;
- passende beoordeling: significantie van effecten kan op basis van de Voortoets of Verslechteringstoets niet worden uitgesloten;
- ADC-toets: indien significantie van effecten op basis van de Passende beoordeling niet kan worden uitgesloten. Aangetoond dient te worden dat er geen alternatieven zijn met minder effecten, er sprake is dwingende redenen van groot openbaar belang en in compensatie is voorzien.

Indien negatieve effecten op Natura 2000-gebieden niet zijn uit te sluiten, is in ieder geval een vergunning noodzakelijk op grond van artikel 2.7 Wet natuurbescherming.

Sinds 1 januari 2015 is het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van kracht. Het PAS maakt onderdeel uit van de Wet natuurbescherming. Vergunningverlening voor Natura 2000-gebieden bij een toename aan stikstofdepositie is gekoppeld aan het PAS. Dit programma is via het Besluit PAS in de Wet natuurbescherming verankerd. In de Regeling PAS zijn de volgende te volgen procedureregels vastgelegd ten aanzien van nieuwe projecten en/of andere handelingen:

- toename van minder dan 0,05 mol N/ha/jr: geen vergunning en geen melding nodig;
- toename van 0,05-1 mol N/ha/jr: geen vergunning nodig, een melding volstaat*;
- toename van meer dan 1 mol N/ha/jr: vergunning nodig.

** Wanneer een melding volstaat (bij 0,05 mol N/ha/jr of bij 1 mol N/ha/jr) hangt af van de beschikbare ontwikkelingsruimte voor het betreffende Natura 2000-gebied.*

Voor het uitvoeren van de stikstofberekening dient gebruik te worden gemaakt van het modelprogramma Acrius-Calculator. Bij een melding of vergunningsaanvraag dient deze berekening te worden bijgevoegd. Bij een vergunningsaanvraag zal door het bevoegd gezag worden bepaald of er nog ontwikkelingsruimte beschikbaar is voor de toename van stikstof voor de betreffende habitattypen of soorten¹. Op basis daarvan zal worden bepaald of een vergunning kan worden verleend.

2.2 Inventarisatie

Voor de inventarisatie van Natura 2000-gebieden is onder meer gebruik gemaakt van de gebiedendatabase van het ministerie van LNV. Het plangebied maakt zelf geen deel uit van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', maar grenst daar wel direct aan. Op ruime afstand van het plangebied liggen de Natura 2000-gebieden 'Manteling van Walcheren', 'Veerse Meer' en 'Oosterschelde'. Andere Natura 2000-gebieden liggen op afstanden van meer dan 25 kilometer van het plangebied.. De ligging van het plangebied

¹ In de Acrius monitor is in te zien voor welke gebieden geen ruimte meer beschikbaar is. Omdat deze informatie niet altijd up-to-date kan deze afwijken van de beoordeling van de provincie.

ten opzichte van Natura 2000-gebieden is weergegeven in figuur 2.1. Tabel 2.1 geeft de afstand tot die gebieden weer.

Figuur 2.1 Globale ligging plangebied ten opzichte van Natura 2000-gebieden (bron: Gebiedendatabase Min. LNV)

Tabel 2.1 Ligging van het plangebied ten opzichte van andere Natura-2000 gebieden

Natura-2000 gebieden	Minimale afstand tot plangebied (km)
Veerse Meer	12
Oosterschelde	20
Manteling	15

Het terrein van Damen grenst direct aan het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Tabel 2.2 geeft de kwalificerende soorten en habitattypen van dat gebied weer.

Tabel 2.2 *Kwalificerende broedvogels, niet-broedvogels, overige soorten en habitattypen conform de natuuraanwijzing 'Westerschelde & Saeftinghe'.*

Kwalificerende vogelsoorten voor de Westerschelde

Niet-Broedvogels		Broedvogels
fuut	kluut	kluut
kleine zilverreiger	bontbekplevier	bontbekplevier
lepelaar	strandplevier	strandplevier
grauwe gans	goudplevier	grote stern
kolgans	zilverplevier	visdief
bergeend	kievit	dwergstern
smient	kanoet	bruine kiekendief
krakeend	drieteenstrandloper	blauwborst
wintertaling	bonte strandloper	zwartkopmeeuw
wilde eend	rosse grutto	
pijlstaart	wulp	
slobeend	zwarte ruit	
middelste zaagbek	tureluur	
zeearend	groenpootruiter	
slechtvalk	steenloper	
scholekster		

Kwalificerende overige soorten voor de Westerschelde

Fauna	Flora
1014 Nauwe korfslak	1903 Groenknolorchis
1365 Gewone zeehond	
1095 Zeeprik	
1099 Rivierprik	
1103 Fint	

Kwalificerende habitattypen voor de Westerschelde

Habitat
1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
1130 Estuaria
1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal en andere zoutminnende soorten
1320 Schorren met slijkgrasvegetaties
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie
2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i>
2160 Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>
2190 Vochtige duinvalleien

2.3 Analyse van de mogelijke effecten

De voorgenomen werkzaamheden beperken zich tot het plangebied en een beïnvloedingsgebied daaromheen. De bouw van de windturbines en het gebruik daarvan vinden op korte afstand van de begrenzing van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde &

Saeftinghe' plaats. Mogelijk is sprake van directe of indirecte effecten op de kwalificerende natuurwaarden in (delen van) Natura 2000-gebieden.

Mogelijke effecten

Directe effecten op dit natuurgebied en andere Natura 2000-gebieden in de ruime omgeving als gevolg van het voornemen zijn niet aan de orde. In het Natura 2000-gebied vinden geen werkzaamheden plaats. Behalve een direct effect van de werkzaamheden in een Natura 2000-gebied kan mogelijk sprake zijn van een indirecte ('externe werking') invloed op kwalificerende natuurwaarden in andere delen van het gebied en op andere Natura 2000-gebieden. Ook op het verstoren van kwalificerende soorten in de omgeving van een Natura 2000-gebied kan onder de 'externe werking' van de Wnb vallen.

Licht, geluid en bewegingen afkomstig van de werkzaamheden kunnen een versturende werking hebben op de soorten waarvoor dit of andere Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. De inzet van materieel, apparatuur en transportmiddelen kan leiden tot een verhoogde immissie van stikstof op daarvoor gevoelige habitattypen. Of en wat van het voorgaande aan de orde is wordt hieronder beoordeeld.

Kwalificerende soorten

Een significant tijdelijk versturend effect van de werkzaamheden in het plangebied op kwalificerende soorten behorend tot het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' is mogelijk, omdat de werkzaamheden nabij het natuurgebied uitgevoerd worden. Het gebruik van de windturbines kan leiden tot een structurele vorm van verstoring. Het Natura 2000-gebied kwalificeert vooral voor vogelsoorten van waterrijke gebieden langs de kust. Daaronder zijn een aantal broedvogels, het merendeel betreft echter niet-broedende soorten die van de Westerschelde gebruik maken als rust- en foerageergebied tijdens de trek en in de wintermaanden. Daarnaast kent het Natura 2000-gebied een aantal kwalificerende vissoorten, zeezoogdieren, een weekdier en habitattypen van de zoute delta.

Kwalificerende broedvogels (bouw- en gebruiksfase)

Van het plangebied zelf zijn geen kwalificerende broedvogels bekend. In de directe omgeving daarvan, op het Rammensschor, broeden weliswaar verschillende vogelsoorten maar daar zijn geen kwalificerende vogelsoorten bij. De broedvogels kwalificerend voor de Westerschelde broeden met uitzondering van de bruine kiekendief niet op schorren maar in open terrein of juist in dicht riet. De kwalificerende bruine kiekendief en blauwborst broeden wel in het havengebied, maar op ruime afstanden van het plangebied. Direct naast de oostelijke planlocatie broedt een slechtvalk, een soort die als 'niet-broedvogel' kwalificeert voor het gebied. Omdat de bouwwerkzaamheden buiten het broedseizoen starten en plaatsvinden zijn er in de bouw- en gebruiksfase geen effecten op deze en andere broedvogels te verwachten.

Het bouwen en gebruiken van de twee windturbines is daarmee niet van invloed op kwalificerende broedvogelsoorten. Zij zijn in en om het plangebied niet aanwezig en daar ook niet te verwachten. De als 'niet-broedvogel' kwalificerende slechtvalk is juist in het broedseizoen in het plangebied aanwezig en zal voor voedselvluchten mogelijk de rotorbladen passeren. De al veel langer in en om het havengebied aanwezige molens hebben het vóórkomen en broeden van deze soort niet in de weg gestaan. De afgelopen jaren heeft de soort gebroedt nabij de energiecentrale Borssele en op de gebouwen van

voorheen Thermphos. Beide locaties liggen vlakbij de lijnopstelling van windmolens langs de Europaweg-Zuid. Aanvaringen met rotorbladen zijn van deze snelle en wendbare soort niet bekend. Er worden geen slachtoffers verwacht. Aanvullend onderzoek in 2019 moet uitwijzen of de gunstige staat van instandhouding van de soort in het geding komt als toch sprake kan zijn van mogelijke aanvaringsslachtoffers.

Kwalificerende niet-broedvogels (bouwfase)

Bij afgaand tij in het najaar, maar vooral in de wintermaanden, zijn relatief grote aantallen foeragerende, als niet-broedvogel kwalificerende vogelsoorten op de droogvallende slikken vóór en in de krekken van de schorren op het Rammekensschor te vinden. In aanzienlijk kleinere aantallen maken zij daarvoor ook gebruik van de strook droogvallend slik direct langs de Westerschelde, voor het havengebied oostelijk van de Oostelijke Havendam. Langs de waterlijn van de scheepswerf, aan de haventoeegang, foerageren met enige regelmaat exemplaren van de wulp en de scholekster. Een deel van de op het Rammekensschor foeragerende vogels maakt gebruik van het aan het schor grenzende zanddepot om te 'overtijen'. In de tijd tussen twee laagwaterperiodes gebruiken zij het strandje langs het depot als 'hoogwatervluchtplaats' (hvp). In het schor en op het hvp gaat het voornamelijk om kwalificerende scholeksters, wulpen en tureluurs. Zowel bij hoog- als bij laag water zijn kwalificerende eendensoorten op het Rammekensschor te vinden. Direct naast de oostelijke locatie broedt de als 'niet-broedvogel' kwalificerende slechtvalk.

De bouwwerkzaamheden worden opgestart en uitgevoerd in het vroege najaar, vanaf september en in de daaropvolgende najaar- en wintermaanden. Bij aanvang is het aantal foeragerende vogels op de slikken nog relatief laag. De werkzaamheden beperken zich tot het plangebied, de twee locaties op het terrein van de scheepswerf. De slikken waarvan de vogels gebruik maken liggen op enkele honderden meters van het plangebied. De laagwaterlijn waarlangs de meeste vogels foerageren ligt op ruim een kilometer van de planlocaties. Tussen deze locaties en het schor ligt het zanddepot Ritthemsestraat van enkele meters hoog. Door de afstand blijven de slikken en schorren onverstord tijdens de bouwwerkzaamheden. Voor het kleine aantal vogels dat voor het foerageren gebruik maakt van de omgeving van de twee locaties geldt dat als gevolg van de bouwplannen geen sprake zal zijn van extra verstoring ten opzichte van de huidige situatie. Rondom de planlocaties zijn ruim voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. In de loop van de zomer, na het uitvliegen van de jongen, verlaten slechtvalken hun broedlocaties om daar niet eerder dan het volgende broedseizoen naar terug te keren. Een significant negatief verstrend effect op foeragerende en overtijende niet-broedende vogelsoorten in de bouwfase is uit te sluiten.

Kwalificerende niet-broedvogels (gebruiksfase)

In de directe omgeving, in het noordoostelijk en zuidoostelijk van de planlocaties gelegen delen van het havengebied en langs de Sloeweg, staan al veel windmolens en masten. Slachtoffers van aanvaringen zijn in de afgelopen jaren alleen gevonden onder de windmolens langs de Europaweg-Zuid en onder de voor sommige vogels minder zichtbare bedrading tussen electriciteitsmasten langs deze weg. Het betrof voor zover bekend uitsluitend zilver- en kleine mantelmeeuwen. De windmolens en elektriciteitsmasten langs de Europaweg-Zuid staan tussen de Oosthavendam en de energiecentrale van Borssele, dichtbij en evenwijdig aan de kustlijn met de Westerschelde. Achter deze rij windmolens en masten liggen belangrijke broedkolonies van de genoemde meeuwensoorten. De meeuwen

migreren gedurende het broedseizoen vele malen tussen de kolonie en de voedselgebieden in de Westerschelde, waarbij zij voortdurend de lijn van deze windmolens moeten kruisen (zie figuur 2.2).

Figuur 2.2 Havenmonding met windmolens en masten tussen de Oosthavendam en kerncentrale Borssele

De vogels die migreren tussen foerageergebieden oostelijker in de Westerschelde en op de Noordzee vliegen oost – west en vice versa. Zij passeren de geplande windtubines op ruime afstand en blijven daarbij op open zee. De meeste vogels die bij laag water komen foerageren op het droogvallend slik vliegen laag als zij vanuit zee komen (strandloper, scholekster, smient, bergeend) en maken voor het aanvliegen gebruik van de havenmonding (Grontmij 2014). Soorten als de wulp en de kievit, die ook veel in het Rammekensschor verblijven, vliegen vaak hoger. Vanwege de aanwezige mensen op de havendam zullen ze doorgaans op meer dan 30 meter hoogte over de dam vliegen. De vogels die de kustlijn volgen zullen de windmolens daarbij niet passeren omdat zij niet via het terrein van de scheepswerf maar via de havenmonding en de aanzet van de dam bij het fort naar het schor vliegen.

Smienten, wulpen en kieviten vliegen ook veelvuldig boven het vaste land van Zeeland om te foerageren op akkers en graslanden. In de wintermaanden wisselen zij het foerageren op akkers en weilanden regelmatig af met een bezoek aan het nabij de planlocaties gelegen Rammekensschor. Masten, windmolens en hoogspanningsmasten zijn op Walcheren en Zuid-Beveland volop aanwezig. Een groot deel van het havengebied wordt er inmiddels door omringd. Vogelslachtoffers onder eenden en akker- en weidevogels als gevolg van botsingen met masten of windmolens zijn niet bekend. Genoemde soorten overtijden vaak aan de rand van het schor waarop zij foerageren, langs het zanddepot. Dat betekent dat zij het gebied langdurig niet verlaten en het aantal vliegbewegingen beperkt blijft. In de najaar- en wintermaanden worden zij bij het overtijden vergezeld van een groot aantal meeuwen. Buiten het broedseizoen hanteren meeuwen geen vaste routes tussen de rust- en foerageergebieden. Een aanvaring met een geplande windturbine is mogelijk, maar niet waarschijnlijk.

Afgelopen jaren zijn tellingen van de in het Rammekensschor foeragerende en overtijende vogelsoorten uitgevoerd vanaf een punt op de Westhavendam. Bij geen van deze tellingen is waargenomen dat grote groepen vogels het telpunt passeerden (Grontmij 2011). Tijdens de wintertellingen uitgevoerd ten behoeve van de ecologische monitoring voor North Sea Ports is vastgesteld dat relatief kleine aantallen vogels de Westhavendam kruisen (Grontmij

2014, Sweco 2018). De op het schor waargenomen vogels kwamen vooral vanuit zee via de havenmondning of, in kleine aantallen, vanuit het achterland, uit de Schorer- en Welzingepolder. Vliegbewegingen over het terrein van de scheepswerf zijn daarbij niet waargenomen. Omdat zich in de omstandigheden ter plaatse sindsdien geen relevante wijzigingen hebben voorgedaan mag er vanuit gegaan worden dat de lokale migratieroutes ongewijzigd zijn gebleven (zie figuur 2.3).

Figuur 2.3 Waargenomen vliegroutes foeragerende en overtiende vogelsoorten met telpunt (rood) en westelijke windturbinelocatie (geel)

De als 'niet-broedvogel' kwalificerende slechtvalk is juist in het broedseizoen nabij de oostelijke windturbine aanwezig en zal voor voedselvluchten de rotorbladen moeten passeren. De al veel langer in en om het havengebied aanwezige molens hebben het vestigen van deze soort niet in de weg gestaan. De afgelopen jaren heeft de soort gebroed nabij de energiecentrale Borssele en op de gebouwen van voorheen Thermphos. Beide locaties liggen vlakbij de lijnopstelling van windmolens langs de Europaweg-Zuid. Aanvaringen met rotorbladen zijn van deze snelle en wendbare soort niet bekend. Aanvullend onderzoek in 2019 moet uitwijzen of de gunstige staat van instandhouding van deze en andere als 'niet-broedvogel' kwalificerende soorten in het geding komt als sprake is van mogelijke aanvaringsslachtoffers. Een mogelijk cumulatief effect in verband met het voornemen tot het plaatsen van zes windmolens op het aangrenzende terrein van Cobelfret wordt daarin betrokken. De uitkomsten worden verwerkt in de definitieve natuurtoets.

Een ander of extra verstorend effect in vergelijking met de reguliere omstandigheden in het havengebied van het in gebruik nemen van twee windturbines op het terrein van de scheepswerf op kwalificerende niet-broedende vogelsoorten kan bij voorbaat en volledig worden uitgesloten, met uitzondering van de slechtvalk.

Kwalificerende habitattypen

Een directe aantasting van voor Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' kwalificerende habitattypen (vegetatie) als gevolg van de bouw van de windturbines is uitgesloten. Binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied vinden geen werkzaamheden plaats. De bouw van de turbines is niet van invloed op enig oppervlak van een habitatype. De plantensoorten die gezamenlijk een habitatype vormen kennen daarbuiten zelf geen beschermde status. Langs de randen van het bedrijfsterrein aan de haven groeien wel enkele van deze soorten, maar zij groeien niet op de locaties gereserveerd voor beide windturbines.

Een mogelijk indirect effect is alleen in verband te brengen met extra stikstofdepositie op daarvoor gevoelige habitattypen als gevolg van de voor de aanleg en bouw in te zetten machines en transportmiddelen. De voor stikstof gevoelige habitattypen in de Westerschelde betreffen de habitattypen gevormd door de embryonale duinen (H2110) en witte duinen (H2120). De andere habitattypen kwalificerend voor de Westerschelde behoren tot van nature eutrofe milieus die als niet gevoelig voor extra stikstofbelasting worden beschouwd.

Voor de uitvoering van het werk worden slechts enkele transportmiddelen, kranen en machines ingezet. De werkperiode is kort en beslaat per windturbine enkele weken. Nabij de planlocaties liggen uitsluitend habitattypen van slikken en schorren die als niet gevoelig voor extra stikstof worden beschouwd. De hiervoor gevoeliger habitattypen liggen in de Rammekensduintjes op twee kilometer westelijk van de projectlocaties, op een afstand van vier kilometer in oostelijke richting in de Kaloot en in het westen van Zeeuws-Vlaanderen op meer dan tien kilometer afstand. Het kleine aantal in te zetten transportmiddelen valt in het niet ten opzichte van het gebruikelijke verkeer van en naar het strand bij het fort en naar de bedrijven in het havengebied. De uitstoot van de machines en transportmiddelen Nox leidt vrijwel zeker niet tot een meetbare en kwantificeerbare extra immissie van NOx op hiervoor gevoelige habitattypen.

Overige kwalificerende soorten

De maatregelen worden uitgevoerd nabij, maar buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied, op het bedrijfsterrein van de scheepswerf. Kwalificerende zeevissen, zeehonden of weekdieren zijn hier niet te verwachten. Het voornemen is om de benodigde funderingspalen te heien. De locaties liggen op enkele honderden meters van de waterlijn. Met name onder water draagt het geluid van heiwerkzaamheden ver. Als uit nader onderzoek blijkt dat hierdoor onaanvaardbare geluidhinder ontstaat voor het onderwaterleven in de Westerschelde, zal gebruik worden gemaakt van schroefpalen.

Een indirect verstorend effect van de werkzaamheden op kwalificerende waarden in andere Natura 2000-gebieden is uit te sluiten. Versturende effecten van licht, geluid en bewegingen reiken hooguit enkele honderden meters ver.

Conclusie gebiedsbescherming Natura 2000 Wet natuurbescherming

Van het voorgenomen bouwen en gebruiken van twee windturbines op het terrein van Damen in Vlissingen oost zijn geen directe effecten op de kwalificerende natuurwaarden van Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saefthinghe' te verwachten. Structurele en indirecte effecten van licht, geluid, bewegingen of stikstofemissie op nabij en verder weg gelegen (delen van) Natura 2000-gebieden zijn op grond van de afstand, de voorgenomen werkwijze en de kleine schaal van de werkzaamheden eveneens uit te sluiten. Een nadere beoordeling op grond van de gebiedsbescherming uit de Wnb is niet aan de orde.

3 Wet natuurbescherming: soortenbescherming

3.1 Toetsingskader

In de Wet natuurbescherming is de soortenbescherming in Nederland geregeld. Hierbij onderscheiden we drie verschillende beschermingsregimes waaraan verschillende verbodsbepalingen zijn gekoppeld.

Soorten Vogelrichtlijn (artikel 3.1 e.v.):

- lid 1) Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen;
- lid 2) Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen;
- lid 3) Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben;
- lid 4) Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen;
- lid 5) Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Soorten bijlage IV Habitatrichtlijn, bijlage I Verdrag van Bern (artikel 3.5 e.v.):

- lid 1) Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen;
- lid 2) Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren;
- lid 3) Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen;
- lid 4) Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen;
- lid 5) Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Andere Soorten (artikel 3.10 e.v.)

- lid 1) Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:

- onderdeel a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
- onderdeel b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- onderdeel c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Voor soorten van de *Vogelrichtlijn (art.3.1)* en *Habitatrichtlijnsoorten (art. 3.5)* geldt dat vaste rust- en verblijfplaatsen (inclusief functionele leefomgeving) niet opzettelijk verstoord of vernietigd mogen worden en dat exemplaren van beschermde soorten niet opzettelijk mogen worden gedood of verwond.

Voor *Andere soorten* geldt dat vaste rust- en verblijfplaatsen (inclusief functionele leefomgeving) van beschermde soorten niet (opzettelijk) vernietigd mogen worden en dat exemplaren van beschermde soorten niet (opzettelijk) mogen worden gedood of verwond.

Ten aanzien van de *andere beschermde soorten* geldt dat het bevoegd gezag (provincies c.q. ministerie van EZ) de vrijheid hebben om soorten binnen deze categorie vrij te stellen van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 Wet natuurbescherming.

De vrijstellingslijsten die in de provinciale verordeningen zullen worden opgenomen, zijn inmiddels voor alle provincies vastgesteld. Via de Verordening Wet natuurbescherming hebben een aantal provincies, waaronder Zeeland, specifieke soorten als schadesoort aangemerkt en andere (hermelijn en wezel) van de vrijstellingslijst gehaald. Hier zullen in de nabije toekomst mogelijk opnieuw veranderingen in optreden.

Voor beschermde soorten die niet zijn vrijgesteld en waarvoor de voorgenomen activiteiten strijdig zijn met de bepalingen in de Wet natuurbescherming, geldt een ontheffingsplicht. Deze kan alleen worden verleend, indien de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is en een geldend belang van toepassing is. Het is ook mogelijk om ten aanzien van *Andere soorten* te werken volgens een goedgekeurde gedragscode die is afgestemd op de Wet natuurbescherming, mits de voorgenomen activiteit las zodanig in de gedragscode is beschreven. Er is dan geen ontheffingsplicht van toepassing.

3.2 Methode

Bronnenonderzoek

De inventarisatie betreft een onderzoek naar de actueel en potentieel voorkomende beschermde soorten rond het plangebied. Het bronnenonderzoek heeft als doel een overzicht te verkrijgen van de beschikbare informatie met betrekking tot het voorkomen van beschermde soorten in het plangebied en omgeving. Hiervoor zijn de volgende bronnen gebruikt:

- Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF);
- Gegevens uit door Sweco voor Damen Shipyards uitgevoerd onderzoek
- Gegevens uit door Sweco voor North Sea Port uitgevoerd onderzoek
- Soortenatlassen en kaarten uit de kennisdocumenten soorten;

- diverse websites. Deze bevatten actuele gegevens die nog niet via de NDFF worden geleverd.

Habitatgeschiktheidsbeoordeling

Op 18 maart 2019 is door een ecologisch deskundige van Sweco Nederland B.V. een ecologische verkenning (habitatgeschiktheidsbeoordeling) op de planlocaties en het omringende bedrijfsterrein uitgevoerd, waarbij de aanwezigheid van en de geschiktheid voor beschermde, niet-vrijgestelde soorten is onderzocht en beoordeeld. De verkenning vond bij hiervoor geschikte weersomstandigheden (zon, windkracht NO-3 en 12 graden Celsius) plaats. Tijdens het bezoek waargenomen soorten zijn genoteerd. De verkenning brengt samen met het bronnenonderzoek de beschermde soorten en soortgroepen in beeld die in op het plangebied (kunnen) voorkomen.

Analyse en toetsing van mogelijke effecten

In vervolg op het voorgaande is bepaald in hoeverre effecten op voorkomende beschermde soorten kunnen optreden door de voorgenomen ontwikkelingen in het plangebied. Op basis van deze analyse concluderen wij voor welke soorten(groepen) nader onderzoek nodig is.

3.3 Voorkomende ecotopen

De twee planlocaties op het terrein van Damen in Vlissingen-Oost bestaan uit kleine oppervlakken grasland, omgeven door de wegen, loodsen en gebouwen van de scheepswerf. De westelijke locatie grenst aan een grasveld en bomenrij nabij de ingang, het terrein ligt braak en is verruigd met grassen, bramen en opslag van bomen. De oostelijke locatie bestaat uit kort, schraal grasland dat nu in gebruik is als opslagterrein. De figuren 3.1 en 3.2 geven een indruk van de situatie op beide planlocaties.

Fig. 3.1 Locatie west

Fig. 3.2 locatie oost

3.4 Beschermde soorten

Actueel en potentieel voorkomende zoogdieren

De verzamelde gegevens en de veldbezoeken wijzen uit dat van de zoogdieren hazen en konijnen algemeen op het terrein van Damen voorkomen. Vos en bunzing komen in de omgeving voor en zijn ook jagend of zwervend op het bedrijfsterrein te verwachten. Aanwijzingen voor verblijfplaatsen zijn niet gevonden. De open terreindelen vormen een geschikt leefgebied voor de algemene veldmuis, in de begroeide westrand zijn bosmuizen te verwachten. In 2014 zijn in een op het terrein gevonden braakbal van een kerkuil de resten van de huisspitsmuis gevonden. Niet-vrijgestelde kleine zoogdieren als de noordse woelmuis en de veldspitsmuis komen in de ruime omgeving van de planlocaties niet voor. De noordse woelmuis komt niet zuidelijker dan de Oosterschelde voor, de veldspitsmuis leeft uitsluitend in Zeeuws-Vlaanderen. Ook de waterspitsmuis is vanwege het ontbreken van zoet, open water niet in de nabijheid van de planlocaties te verwachten.

Waarnemingen van vleermuizen zijn alleen bekend van de het havengebied omringende leidingstraat (figuur 3.2). Hier zijn jagende en migrerende gewone en ruige dwergvleermuizen aangetroffen. Op een afstand van ongeveer 1,5 kilometer van het plangebied, ook in de leidingstraat, zijn nabij een waterpartij in het verleden (2015) een jagende watervleermuis en een passerende laatvlieger gevonden. Alle overige waarnemingen zijn van dwergvleermuizen en hebben betrekking op boven het fietspad tussen de binnendijk en de beplanting vliegende exemplaren. De groene dijk en de beplanting zorgen voor beschutting en voor voedselaanbod van vliegende insecten. Beiden ontbreken volledig binnen de plangrenzen. De met bosstroken beplante delen van de leidingstraat liggen op minimaal enkele honderden meters van het plangebied. Dwergvleermuizen worden weliswaar bij straatverlichting gezien vanwege de aantrekkingskracht die zij op vliegende insecten hebben, maar geheel open, onbeschutte terreinen met felle verlichting mijden zij. In natuurgebied Rammekenshoek en in de Schorer-

en Welzingerpolder, ruim een kilometer van het plangebied, vliegen grotere aantallen vleermuizen. Deze dieren bevinden zich ruim buiten het beïnvloedingsgebied van de windturbines. Alle genoemde soorten vliegen op beperkte hoogten, van halve meter tot een meter of dertig. Met name de laatvlieger komt tot die hoogten, doorgaans bij jachtvluchten langs bomenrijen en bosranden. Bij migratiebewegingen tussen de verblijfplaatsen en jachtgebieden of tijdens de trek (ruige dwergvleermuis) houden zij gemiddeld een hoogte tussen de vijf en tien meter aan, afhankelijk van de beschikbare lijnvormige landschapselementen en de hoogte daarvan. Het doorkruisen van het volledig open plangebied is onwaarschijnlijk, maar mochten zij dat doen dan zullen vleermuizen dat op een hoogte van maximaal enkele meters doen.

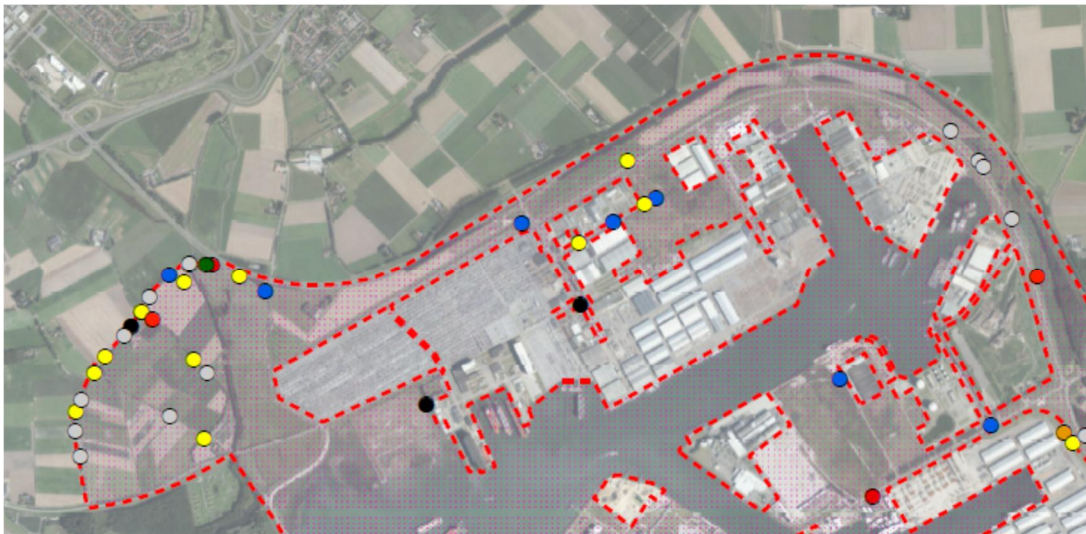

Fig. 3.2 Gewone dwergvleermuis (grijze stippen), laatvlieger (rode stippen) en overige zoogdieren omgeving plangebied Vliissingen-Oost (Sweco 2018)

Om te controleren of vleermuizen al of niet gebruik maken van het plangebied zal tijdens het aanvullend onderzoek in 2019 met behulp van opname- en geluidsapparatuur (Pettersson DX240) gezocht worden naar vleermuizen

Actueel en potentieel voorkomende vogels

Uit het gegevensonderzoek en het aanvullend onderzoek naar broedvogels wordt duidelijk dat op en rond de locaties waarop de windturbines gebouwd zullen worden geen broedvogels broeden of daar te verwachten zijn. De planlocaties bestaan uit min of meer open terreindelen nabij de bestaande wegen waarlangs de medewerkers zich over het terrein verplaatsen. Vanwege de versturende invloed die daarvan uitgaat en de beperkte schaal van de locaties zijn zij ongeschikt voor broedvogels van open terrein zoals Kievit en Scholekster. In de directe nabijheid zijn wel broedvogels aanwezig (Sweco 2019). Het gaat daarbij om algemene broedvogels van bomen en struiken, enkele broedparen van de Zwarte Roodstaart in de gebouwen en enkele broedende Zilvermeeuwen op die gebouwen. Een paartje buizerds heeft mogelijk tot 2017 gebroed in de bomen nabij de westelijke locatie, een soort beschikkend over een jaarrond beschermd, vast nest. Deze soort is daar in 2019 niet meer aangetroffen, ook een oud of potentieel geschikt nest is in de bomen niet aanwezig. Nabij de oostelijke locatie bleek echter een paar slechtvalken met een

broedpoging gestart. Zij gebruiken hiervoor de ruimte op of achter een rails van de deuren van een bedrijfshal. Het betreft een nieuwvestiging van een jong broedpaar, zij zijn van voorgaande jaren niet broedend van deze locatie bekend. Als zij in dit seizoen succesvol broeden keren zij het volgend seizoen vrijwel zeker naar deze locatie terug.

Meer broedvogels bevinden zich in het schorrengebied van het Rammekensschor en het tussen de scheepswerf gelegen zanddepot. Langs de randen van het schor wordt vooral gebroed door ganzen- en eendensoorten. Op het zanddepot broeden enkele paren van de zilvermeeuw, bergeenden, veldleeuweriken, graspiepers, kieviten en scholeksters. Voor het zoeken naar voedsel voor de kuikens blijven de graspiepers en leeuweriken op het zanddepot. Scholekster en kievit maken daarvoor gebruik van de nabije omgeving: het Rammekensschor en de akkers en weilanden in de nabijgelegen Schorer- en Welzingepolder. De meeuwen en eenden gaan daarvoor naar het schor, de haven en de zee.

Fig. 3.3a Bos en struweelvogels

Fig 3.3b Roofvogels en kraaien

Op het terrein van de scheepswerf zijn in najaar en winter doortrekkende en overwinterende vogelsoorten te verwachten. Het daarbij bijvoorbeeld om kleine groepen vink- en lijsterachtigen in de bomen langs de westelijke terreingrens en om kleine aantallen scholeksters in de haven, langs de waterlijn van de scheepswerf. Jaarrond zijn incidenteel op het terrein van de werf jagende kerkuilen en torenvalken te verwachten. In het Rammekensschor verblijven in najaar en winter grote aantallen vogels, zowel om er te foerageren bij laagwater als om te rusten tijdens hoog water (hoogwatervluchtplaats). Zowel in het broedseizoen als daarbuiten zijn weinig vliegbewegingen van vogels over de planlocaties te verwachten. Zowel de broedende vogelsoorten als de doortrekkende en foeragerende vogels passeren het plangebied niet structureel. Alleen de slechtvalk is daar, gedurende het broedseizoen, een uitzondering op. De soorten die broeden, rusten of foerageren op het Rammekensschor verblijven er langdurig. Vliegbewegingen van eenden, meeuwen en watervogels tussen voedselgebieden, rustplaatsen en overnachtingslocaties zijn gericht op de Westerschelde (zie figuur 2.3). Ook de slechtvalk zal zich in de meeste gevallen in die richting begeven. Als jager op vogels volgt hij zijn prooi.

Actueel en potentieel voorkomende overige soorten

Het voorkomen van reptielen en amfibieën kan worden uitgesloten. Van de eerste soortgroep zijn hier én in de ruime omgeving geen vertegenwoordigers aanwezig. Het dichtste bij gelegen leefgebied van een reptielensoort, de levendbarende hagedis, ligt bij Valkenisse op Walcheren. Voor algemene én niet-vrijgestelde amfibieën is geen geschikt

leefgebied aanwezig, omdat zoet open water en beschutting op de planlocaties en het bedrijfsterrein niet aanwezig zijn.

Op de planlocaties zijn geen plantensoorten die een wettelijk beschermde status kennen aanwezig of te verwachten. Beschermde, niet-vrijgestelde, vertegenwoordigers van andere soortgroepen (insecten, weekdieren) zijn binnen de plangrenzen ook niet te verwachten. Geschikte omstandigheden ontbreken geheel.

Analyse en toetsing van mogelijke effecten

Voor de incidenteel te verwachten zwerfende exemplaren van algemene, vrijgestelde zoogdiersoorten zoals hazen en vossen volstaat zorgvuldig handelen. De bouwwerkzaamheden worden bij daglicht uitgevoerd en zullen vleermuizen niet verstoren. Zij zijn op de locaties zelf vrijwel zeker niet te verwachten en voor een passerend exemplaar buiten het terrein van de scheepswerf wordt het plangebied afgeschermd door gebouwen en een bomerij.. Voor een mogelijk passerend exemplaar zijn bovendien ruim voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. In de gebruiksfase van de windmolens zijn evenmin vleermuizen in het plangebied te verwachten. De huidige, voor vleermuizen ongeschikte, omstandigheden zullen door het plaatsen van de windturbines gelijk blijven. Het voornemen is daarom naar verwachting niet van invloed op al dan niet conform de Wnb vrijgestelde zoogdiersoorten. Zij komen hier niet voor. Door de voorgenomen werkwijze wordt in overeenstemming met de Wnb gehandeld waar het om zoogdieren gaat.

Broedende vogels genieten bescherming vanaf het moment dat wordt gebroed tot dat het laatste jong het nest verlaten heeft. De werkzaamheden worden buiten het vogelbroedseizoen uitgevoerd en zijn voor het daaropvolgende broedseizoen gereed. De werkzaamheden zijn daarmee niet van invloed op broedende vogelsoorten binnen de begrenzing van de planlocaties zelf. De nabij de oostelijke windturbine levende vogelsoorten bevinden zich voornamelijk laag in de vegetatie of in de bomen. Op enkele houtduiven na komen zij niet binnen het bereik van de wieken. Nabij de oostelijke molen broeden alleen enkele zwarte roodstaarten. Deze vogels verblijven voornamelijk op de daken van de gebouwen of op de grond eromheen en vliegen zelden of nooit hoog. De oostelijke turbine komt echter binnen 100 meter van de loods waarop in 2019 een paartje slechtvalken is gaan broeden te staan. Net als van de niet (meer) aangetroffen nest van de buizerd is het nest van de slechtvalk jaarrond beschermd als zij daar jaarlijks naar terugkeren. Als zij in 2019 succesvol broeden keren zij hier in 2020 vrijwel zeker terug. De werkzaamheden voor de bouw van de windturbine wijken echter niet of nauwelijks af van het huidige gebruik van het terrein voor transport en opslag. Verstoring van de broedende slechtvalken in die fase is daarom niet waarschijnlijk, en is vanzelfsprekend uitgesloten als buiten het broedseizoen gewerkt wordt. De gebruiksfase vormt mogelijk wel een risico voor het broedende paar. Bij het vliegen van en naar het nest doorkruisen zij mogelijk het rotorvlak. Daarmee kan de windturbine het functioneel leefgebied van de soort rondom het nest negatief beïnvloeden. Gezien de snelheid en wendbaarheid van deze soort en de mogelijke gewenning aan de vele molens elders in het havengebied is een aanvaring weliswaar niet waarschijnlijk, maar ook niet volledig uit te sluiten. Voor het mogen verstoren broedende slechtvalken is voor het in gebruik nemen van de windturbine het aanvragen van een ontheffing op grond van de Wnb noodzakelijk.

Een mogelijk effect op alle vogels bestaat uit de kans op een aanvaring met een rotorblad door vliegbewegingen door het plangebied van vogelsoorten uit de omgeving. De kans op mogelijke aanvaringen van vogels met de rotorbladen is een aanvullende berekening noodzakelijk. Hiervoor wordt uitgegaan van de volgende kennis en gegevens:

- De grootste vogelconcentraties nabij het plangebied bevinden zich op het Rammekensschor, enkele honderden meters van de meest westelijk gelegen turbine
- De vliegbewegingen van deze meeuwen, watervogels en steltlopers vinden vrijwel geheel plaats via de kortste ongehinderde route van en naar de Westerschelde. Het havengebied en het bos in de Rammekenshoek worden door deze soortgroepen gemedend.
- Een klein deel van de vogels verplaatst zich ongericht (dispersie) en kan daarbij het plangebied doorkruisen
- Een klein aantal vogelsoorten van bomen en bos (duiven, kauwen) vliegt tussen de bosstroken in de leidingstraat en het bos van de Rammekenshoek en kan daarbij het terrein van de scheepswerf doorkruisen

Uitgaande van een worst-case benadering en de bekende aantallen op het Rammekensschor is de verwachting dat een beperkt aantal daarvan het terrein van de scheepswerf en daarmee de windturbines passeren zal. In het aanvullend onderzoek wordt onderzocht om welke percentages van de vogels uit de omgeving het kan gaan en hoeveel daarvan mogelijk het slachtoffer van een windturbine kunnen worden. De uitkomsten worden verwerkt in een definitieve natuurtoets. Op grond van deze uitkomsten moet mogelijk een ontheffing voor het onopzettelijk doden van vogels worden aangevraagd.

Van vertegenwoordigers van andere beschermde, bijzondere en niet-vrijgestelde soortgroepen binnen de plangrenzen en het beïnvloedingsgebied daaromheen is niets gebleken. Negatieve effecten van het voornemen op reptielen, amfibieën, planten, insecten en weekdieren kunnen bij voorbaat en volledig uitgesloten worden.

Conclusie soortbescherming Wet natuurbescherming

Al dan niet strikter beschermde, niet vrijgestelde zoogdieren zijn hooguit incidenteel jagend of migrerend in en om de planlocaties te verwachten. Verblijfplaatsen ontbreken. Tijdens de aanleg- en bouwfase zijn ruim voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden, de nachtelijke uren blijven bovendien ook tijdens de uitvoering beschikbaar. In de gebruiksfase van de windturbines is de situatie voor zoogdieren vrijwel gelijk als voor het plaatsen daarvan het geval was. In 2019 uit te voeren onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen moet uitsluitsel geven over de risico's voor deze soortgroep.

De voorgenomen aanlegwerkzaamheden zijn niet van invloed op broedende vogelsoorten omdat de bouw buiten het broedseizoen aanvangt en ruim voor het volgende broedseizoen gereed zal zijn. Op de aanwezige broedvogelsoorten is, met uitzondering van de slechtvalk, ook in de gebruiksfase van de molens geen effect te verwachten. De slechtvalk, een soort beschikkend over een jaarrond beschermd vast nest, is in 2019 voor de eerste maal tot broeden gekomen op een afstand van minder dan 100 meter van de geplande windturbine. Voor het mogen verstoren van het functioneel leefgebied van het broedpaar slechtvalken moet een ontheffing Wnb aangevraagd worden.

Het gebruik van de windturbines kan leiden tot aanvaringsslachtoffers onder migrerende vogels tussen het Rammekensschor, de Rammekenshoek, de Westerschelde en de aangrenzende akker- en weidegebieden. Of en in welke mate zich dat voor kan doen wordt dient nader onderzocht te worden.

Vervolgonderzoek is nodig naar het voorkomen van vleermuizen, aanwezige broedvogels (slechtvalk) en migrerende vogels (aanvaringsslachtoffers). Voor de broedende slechtvalk en voor slachtoffers onder vogels moet mogelijk een ontheffing worden aangevraagd.

4 Natuurbeleidskaders

4.1 Toetsingskader

Het beleidskader van de overheid dat niet in wetgeving is vastgelegd, bestaat uit:

- provinciaal beleid
 - Natuurnetwerk Nederland (NNN)
 - Weidevogelgebieden
 - Ganzenfoerageergebieden
 - Strategische reservering natuur

Natuurnetwerk Nederland

De wettelijke bescherming (Wro) van het NNN is geregeld via het bestemmingsplan. Het NNN voor provincie Zeeland is vastgelegd in de provinciale ruimtelijke verordening.

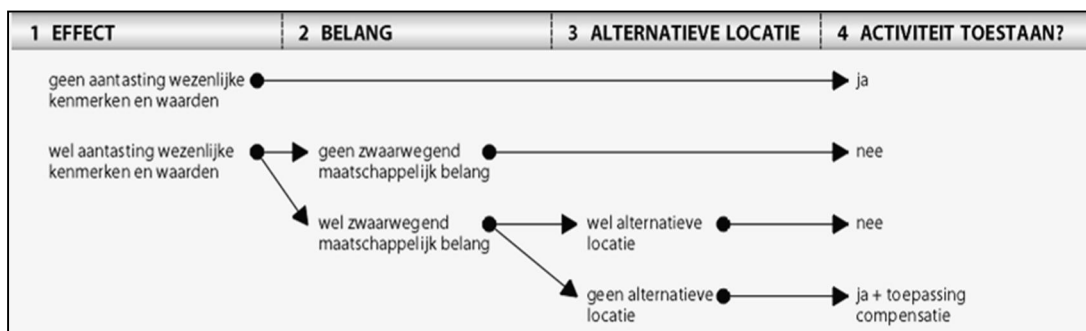
De afweging voor ingrepen in het NNN gaat volgens het 'nee, tenzij-principe'. In onderstaand schema is dit stapsgewijs weergegeven. Ingrepen met een significant negatieve invloed op de wezenlijke kenmerken en waarden mogen niet plaatsvinden, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang en indien er geen alternatieven zijn. Indien bij een ingreep schade wordt aangericht aan een NNN-gebied, dan dient dit in ieder geval gemitigeerd te worden. De resteffecten aan verlies van kwaliteit en/of oppervlakte dient te worden gecompenseerd. Daarnaast kan salderen van positieve en negatieve effecten op het NNN uitkomst bieden om projecten in het NNN te realiseren. Het verkennend natuuronderzoek geeft inzicht in de ligging van NNN-gebieden in de omgeving van het plangebied en de noodzaak voor het doorlopen van 'nee, tenzij, procedure'. In provincie Zeeland is de externe werking van het NNN niet van toepassing. Een 'nee, tenzij-toets' behoeft alleen te worden doorlopen, indien er sprake is van een RO-procedure met betrekking tot wijziging van de bestemming van het plangebied.

Weidevogel- en ganzenfoerageergebieden

In het kader van het provinciaal beleid van Zeeland zijn belangrijke weidevogelgebieden aangewezen. Op deze gebieden is het 'nee-tenzij-beginsel' van toepassing. Bij netto aantasting/verstoring is er sprake van compensatieplicht en moet er sprake is van groot openbaar belang en geen alternatieven. Voor ganzenfoerageergebieden is het nee-tenzij beginsel niet van toepassing. De aanwijzing heeft geen consequenties in het kader van ruimtelijke ordeningsprocedures.

Strategische reservering natuur

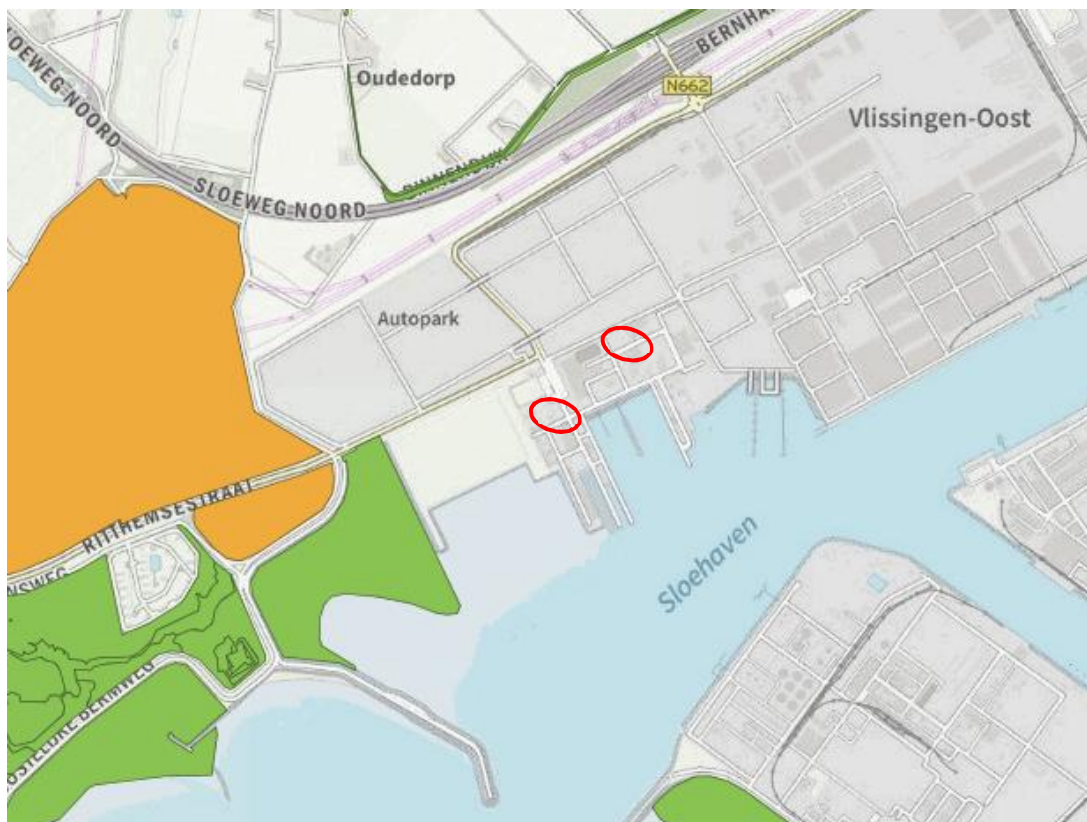
Dit betreft agrarische gebieden die in de Provincie Zeeland zijn aangewezen in het kader van internationale verplichtingen, maar geen deel uitmaken van het NNN. Deze gebieden vallen onder het 'nee-tenzij'-beginsel'.

Schema: Het 'nee, tenzij'-principe van het compensatiebeginsel.

Inventarisatie

Het plangebied maakt geen deel uit van het Natuurnetwerk in Zeeland. Belangrijke weidevogel- en ganzenfoerageergebieden of een strategische reservering natuur zijn in de directe omgeving niet aanwezig. De globale ligging van de planlocaties ten opzichte van het Natuurnetwerk Zeeland is weergegeven in figuur 4.1.

Figuur 4.1 Ligging planlocaties t.o.v. Natuurnetwerk Zeeland (Bron: GeoLoket Zeeland)

Analyse en toetsing effecten

De werkzaamheden vinden geheel buiten de begrenzing van het Natuurnetwerk Zeeland plaats, gaan in het geheel niet ten koste van enig oppervlak Natuurnetwerk en zijn ook niet van invloed op de natuurwaarden daarbinnen anders dan reeds getoetst onder de Wnb. De werkzaamheden en het gebruik van de windturbines zijn niet van invloed op weidevogel- en ganzenopvanggebieden in de omgeving. Vervolgstappen zijn niet aan de orde.

5 Conclusies

5.1 Wet natuurbescherming

5.1.1 Wet natuurbescherming: onderdeel Natura 2000-gebieden

De planlocaties liggen nabij Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. Andere Natura 2000-gebieden liggen op afstanden 10 kilometer of meer van de geplande windturbines. De voorgenomen werkzaamheden hebben geen direct effect op het kwalificerende waarden. Significante indirecte verstoring van kwalificerende soorten is uit te sluiten. Deze soorten komen op de planlocaties niet voor. Kwalificerende broedende en foeragerende vogelsoorten bevinden zich buiten het beïnvloedingsgebied op het Rammekensschor, op ruime afstand van de bouwwerkzaamheden voor én het gebruik van de windturbines. De enige uitzondering daarop wordt gevormd door een broedpaar van de slechtvalk. Aanvullend onderzoek in 2019 moet uitwijzen of sprake is van een significant

negatief effect op de duurzame staat van instandhouding. De resultaten van dat onderzoek worden verwerkt in de definitieve natuurtoets. Het aanvragen van een vergunning op grond van de gebiedsbescherming uit de Wnb is alleen aan de orde als een effect niet bij voorbaat uit te sluiten is.

Een indirect effect (externe werking N2000) als gevolg van extra stikstofdepositie op hiervoor gevoelige habitattypen in Natura 2000-gebieden kan op grond van de beperkte schaal en de duur van de werkzaamheden en de afwezigheid van hiervoor gevoelige habitattypen in de omgeving worden uitgesloten.

5.1.2 Wet natuurbescherming: onderdeel soortenbescherming

Van niet-vrijgestelde, strikter beschermde zoogdieren zijn hooguit incidenteel migrerende of jagende exemplaren te verwachten. Omdat de werkzaamheden overdag uitgevoerd worden en deze soorten doorgaans nachtelijk actief zijn blijven de werkgebieden ook tijdens de uitvoering beschikbaar voor bijvoorbeeld een incidenteel passerende vos of gewone dwergvleermuis. Bovendien zijn ruim voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig. In 2019 wordt aanvullend onderzoek verricht naar het al dan niet voorkomen van vleermuizen om vast te stellen of het aanvragen van een ontheffing voor vleermuizen nodig is.

De aanleg- en bouwwerkzaamheden worden ruim buiten het broedseizoen uitgevoerd. Verstoring van broedvogels is in de bouwfase daarom niet aan de orde.

Nabij de oostelijke windturbine broedt een paartje slechtvalken. Het nest van deze soort is jaarrond beschermd, omdat zij afhankelijk zijn van gebouwen en niet in staat geacht worden om snel een alternatieve locatie te vinden. De nestlocatie komt zelf niet in het geding: aan de hal waarop zij broeden vinden geen werkzaamheden plaats. De windmolen staat echter in het functioneel leefgebied van de soort, op ongeveer 70 meter van het nest. In de gebruiksfase, bij het vliegen van en naar het nest, is een aanvaring met de wieken mogelijk. Voor het structureel mogen verstoren van de nestlocatie in de gebruiksfase van de windturbine moet mogelijk een ontheffing Wnb aangevraagd worden.

In 2019 zal nader onderzocht worden hoeveel aanvaringslachtoffers te verwachten zijn. Voor het onopzettelijk doden van de rotorbladen passerende vogels in de gebruiksfase moet op grond daarvan mogelijk een ontheffing aangevraagd worden.

Er zijn geen voortplantingsplaatsen, vaste verblijfplaatsen of exemplaren van zwaardere beschermde, niet-vrijgestelde reptielen, amfibieën, insecten, weekdieren of planten van de planlocaties bekend. Een effect kan worden uitgesloten.

Samenvattend: de werkzaamheden kunnen in overeenstemming met de bepalingen uit de wet worden uitgevoerd door zorgvuldig handelen en enkele preventieve maatregelen t.a.v. vogels. Het aanvragen van een ontheffing soortenbescherming Wnb is mogelijk noodzakelijk voor het mogelijk verstoren van een jaarrond beschermd nestlocatie van de slechtvalk, vleermuizen en vogels als uit het aanvullend onderzoek blijkt dat effecten waarschijnlijk zijn.

5.2 Natuurbeleidskaders

Natuurnetwerk Nederland

Van een verlies van oppervlak Natuurnetwerk is geen sprake. Er vinden geen werkzaamheden in delen van het Natuurnetwerk Zeeland plaats. Er is geen nader veldonderzoek of effectonderzoek noodzakelijk. Maatregelen om effecten te beperken zijn niet aan de orde.

Samenvattende tabel

	Effecten	Nader veldonderzoek	Nader effectonderzoek	Mitigerende maatregelen	Nadere procedure
Wet natuurbescherming, Natura 2000- gebieden	- Stikstofdepositie - Kwalificerende slechtvalk	- Geen - Geen	- Geen - Ja	- Geen - nvt	- Geen - Afhankelijk onderzoek
Wet natuurbescherming, soorten	- Jaarrond beschermd nest slechtvalk - Vogelslachtoffers - Vleermuizen	- Geen - Geen - Ja	- Ja - Ja - Ja	- Nvt - Afhankelijk onderzoek - Afhankelijk onderzoek	- Ontheffing - Afhankelijk onderzoek - Afhankelijk onderzoek
Wet natuurbescherming, soorten	Broedvogels	Geen	Geen	Buiten broedseizoen werken	Geen
Natuurnetwerk Nederland	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen

5.3 Eindconclusie

De eindconclusie van deze verkennende natuurtoets komt overeen met de aanvullende MER-beoordeling voor windturbines in het Sloegebied, opgesteld ten behoeve van het bestemmingsplan:

De bouw van twee windturbines in het plangebied, op het terrein scheepswerf Damen in Vlissingen-Oost, leidt naar verwachting niet tot significant negatieve effecten op beschermde soorten of natuurgebieden. Het effect op vogels en vleermuizen tijdens de operationele fase wordt in de loop van 2019 nader onderzocht en beoordeeld. De uitkomsten worden verwerkt in de definitieve natuurtoets.